

Martyna Kaczmarczyk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-6169-9466

martyna.kaczmarczyk@uwm.edu.pl

Quo vadis, sztuczna inteligencjo? **Rozważania nad problematyką etyczną** **i prawną AI**

Wstęp

Sztuczna inteligencja to wciąż jeszcze nie do końca rozpoznany fenomen oraz potencjał, od lat będący przedmiotem licznych dyskusji i badań. Do niedawna brak regulacji prawnych, przy jednoczesnym dynamicznym rozwoju nowych technologii, wzbudzał uzasadnione obawy dotyczące ich wpływu na ludzkość – przede wszystkim wieloaspektowego bezpieczeństwa, w tym potencjalnych zagrożeń dla ochrony praw człowieka, w bardzo szerokim rozumieniu. Istotnym, wręcz milowym krokiem w zapewnieniu skutecznych ram umożliwiających przeciwdziałanie zagrożeniom, jakie sztuczna inteligencja stwarza dla bezpieczeństwa praw człowieka, demokracji i praworządności, było dostrzeżenie potrzeby prawnego uregulowania pełnego spektrum zagadnień związanych z AI – od definicji, przez stosowanie podejścia opartego na ocenie ryzyka, wymogów przejrzystości i nadzoru, obowiązków w zakresie zarządzania i dokumentacji, po mechanizmy i środki prawne dla ofiar potencjalnych naruszeń m.in. praw człowieka.

Negocjacje w sprawie międzynarodowego traktatu normującego problematykę sztucznej inteligencji trwały kilka lat. W maju 2024 r. zostało podpisane długo oczekiwane rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji – to pierwszy akt prawny w sprawie sztucznej inteligencji na świecie. W podobnym czasie trwały prace nad międzynarodową konwencją w materii AI z ramienia Rady Europy. We wrześniu 2022 r. obejmowały one dialog Komisji Europejskiej w imieniu Unii Europejskiej z innymi państwami członkowskimi Rady Europy, Stolicą Apostolską, USA, Kanadą, Meksykiem, Japonią, Izraelem, Australią, Argen-

tyną, Peru, Urugwajem i Kostaryką. Działalność ustanowionego przez Radę Europy w Strasburgu Komitetu ds. Sztucznej Inteligencji (CAI) oraz wkład licznych międzynarodowych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, środowisk akademickich, przemysłu i organizacji międzynarodowych zapewniły wielopłaszczyznowe spojrzenie na AI. Zwieńczenie procesu stanowi podpisanie w dniu 5 września 2024 r. przez wiceprzewodniczącą Komisji Europejskiej do spraw wartości i przejrzystości w imieniu Unii Europejskiej Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie sztucznej inteligencji, praw człowieka, demokracji i praworządności. Dokument jest w pełni zgodny z prawem unijnym. Natomiast zgodnie z zapowiedziami polski projekt ustawy wdrażającej akt o sztucznej inteligencji (AI) obecnie jest w trakcie opracowania i opiniowania. Jesteśmy świadkami rewolucji prawnej w dziedzinie sztucznej inteligencji, lecz czy możemy czuć się naprawdę bezpiecznie?

Sztuczna inteligencja – dobrodziejstwo czy zagrożenie?

Termin sztuczna inteligencja (ang. *artificial intelligence* – AI) jeszcze do niedawna nie był terminem zdefiniowanym w żadnym akcie prawnym, czy to międzynarodowym, czy krajowym. W naukowych badaniach podkreśla się istotę postępu technologicznego, jako aspekt warunkujący przemiany w zakresie pojęciowym nowych technologii¹. Z jednej strony chodzi bowiem o ujęcie ścisłe, a zatem o nauki teleinformatyczne, a z drugiej – o podejście interdyscyplinarne, czyli szerokie spojrzenie na sztuczną inteligencję w kontekście psychologii, filozofii, matematyki, nauk społecznych, w tym przede wszystkim różnych gałęzi prawa². Sztuczna inteligencja determinuje przede wszystkim systemy komputerowe do symulacji zachowań imitujących zachowania człowieka czy też będących rezultatem ludzkiego procesu myślenia³. Precyzyjniej sztuczną inteligencję należy określić jako zasoby teleinformatyczne, a zatem pewien system operacyjny i odnoszące się do niego oprogramowania. Nie ma konieczności, aby wspomniane zasoby teleinformatyczne określał sam człowiek. W przypadku sztucznej inteligencji mamy bowiem do czynienia z autonomicznymi systemami samouczącymi się, co oznacza, że cel zastosowania sztucznej inteligencji AI sama wyznacza poprzez wykorzystanie zasobów teleinforma-

¹ A. Krasuski, *Status prawny sztucznego agenta. Podstawy prawne zastosowania sztucznej inteligencji*, Warszawa 2021, s. 54.

² Idem, *Leksykon prawa nowych technologii. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa, 2021, s. 132; A. Przegałińska, P. Oksanowicz, *Sztuczna inteligencja – nieludzka, arcyłudzka*, Kraków 2020, s. 43.

³ H. Thomas, *Learning spaces, learning environments and displacement of learning*, „British Journal of Educational Technology” 2010, vol. 41(3), s. 502.

tycznych – w tym wypadku ma naśladować czy też imitować, odwzorowywać zachowania człowieka⁴.

Definiowanie sztucznej inteligencji ma zdecydowanie charakter dynamiczny. Oznacza to, że ze względu na ciągły postęp technologiczny, jak również stale powiększający się zakres wykorzystania AI w zróżnicowanych obszarach życia ludzkiego, definicja ta będzie najpewniej zmieniała swój kształt. Do tej pory jednak uznaje się, że inteligentny system to taki, który ma za zadanie naśladować myślenie istoty ludzkiej, w tym racjonalne myślenie, zachowania ludzkie oraz wykazywać cechy racjonalnego zachowywania⁵.

Dotychczas w prawie międzynarodowym nie funkcjonowała jednolita, legalna definicja sztucznej inteligencji. Ustanowienie definicji jednoznacznie brzmiącej było zadaniem fundamentalnym, kluczowym, gdyż do tej pory mieliśmy do czynienia jedynie z niemającymi mocy prawnej wyjaśnieniami pojęcia AI, które funkcjonowały w nauce i w pewnych niewiążących dokumentach prawa międzynarodowego.

Warto zwrócić uwagę, że w literaturze przedmiotu funkcjonuje podział na dwie kategorie sztucznej inteligencji, tzw. słabą oraz silną. To rozróżnienie bazuje na cesze, jaką jest poziom samoświadomości czy też inaczej zdolności do samostanowienia. Jako że sam podział jest wyjątkowo nieostry, a jednoznaczne stwierdzenie, z którą kategorią sztucznej inteligencji mamy do czynienia, w praktyce pojawiają się zdecydowane problemy w zakwalifikowaniu AI do określonej kategorii. Należy podkreślić natomiast, że koncepcja silnej sztucznej inteligencji jest równoznaczna z powstaniem zupełnie autonomicznych systemów informatycznych, a zatem zjawisk, które będą funkcjonowały w sposób zbliżony do ludzkiego procesu myślenia i rozumowania⁶.

W rozległej tematyce dotyczącej sztucznej inteligencji mamy również do czynienia z pojęciem tzw. sztucznego agenta. W literaturze przedmiotu sztuczny agent jest określany jako system informatyczny, czyli pewne oprogramowanie, które pracuje w określonym systemie operacyjnym, uwzględniając przy tym pośredniczące oprogramowania oraz aplikacje. To konkretne oprogramowanie umożliwia w sposób zupełnie autonomiczny realizację przez sztucznego agenta rozległego procesu uczenia się, który może mieć przejaw w istotnej zmianie jego zachowania się lub zaniechania podejmowania działań. Istotną cechą sztucznego agenta jest jego niezależność od człowieka⁷. Jest to kwestia, która budzi najwięcej pytań i wątpliwości. Możliwość korzystania z obszernych zasobów, jakie daje sieć Internet, m.in. moce obliczeniowe, przenoszenie danych

⁴ A. Krasuski, *Leksykon prawa...*, s. 132.

⁵ P. Ciechosz, *Systemy uczące się*, Warszawa 2000, s. 39.

⁶ K.M. Gorzkowska, *Odpowiedzialność za działania sztucznej inteligencji*, [w:] A. Kidyba, A. Olejniczak (red.), *Nowoczesne technologie – szansa czy zagrożenie dla funkcjonowania przedsiębiorców w obrocie prawnym i postępowaniach sądowych*, Warszawa 2022, s. 79.

⁷ A. Krasuski, *Leksykon prawa...*, s. 133.

między serwerami, pojemność danych, wirtualizacja, potencjalnie daje sztucznej inteligencji przewagę nad ludzką jednostką. Jeśli przy wymienionych cechach uwzględni się zasięg sieci Internet, który czasowo jest nieograniczony, a ograniczony jedynie w zasięgu swojego działania, który i tak jest niezwykle rozległy, to możemy mieć do czynienia z tworem, który jest dosłownie „nadludzki”⁸.

Uczenie maszynowe, roboty i biometria jako nowa rzeczywistość

W materii sztucznej inteligencji pojawia się również termin uczenia maszynowego (ang. *machine learning* – ML). Jest to pojęcie znacznie szersze od sztucznej inteligencji, ponieważ swoim zasięgiem obejmuje wszelkie rozwiązania, które bazują na algorytmach posiadających zdolność do budowania autonomicznych wniosków na podstawie otrzymywanych informacji. Zatem zbieżne będzie zestawianie uczenia maszynowego z odkrywaniem wiedzy, czyli złożonym procesem wiązania ze sobą dostarczanych informacji⁹. Dynamiczny rozwój tej dziedziny związany jest z upowszechnianiem się najnowszej formy przetwarzania danych, czyli *big data*. Jest to proces, który analizuje wiele bardzo dużych zbiorów danych na raz, niejednokrotnie przetwarzając miliardowe rekordy¹⁰. Uczenie maszynowe od sztucznej inteligencji odróżnia zatem fakt, że to pierwsze zjawisko obejmuje złożony proces odkrywania wiedzy, a drugie posiada zdolność do podejmowania własnych decyzji. Są to zupełnie odmienne pojęcia. Co więcej, to ML daje nowe możliwości dla AI i poprawia jej wydajność poprzez poszerzanie wiedzy. Uczenie maszynowe umożliwia algorytmom wydobywanie złożonych korelacji z dostarczanych danych przy jednoczesnym, jak najmniejszym nadzorze. W tym rozumieniu uczenie maszynowe będzie stanowiło jedną z metod osiągnięcia lub wypracowywania sztucznej inteligencji¹¹.

W literaturze przedmiotu pojawia się również pogląd, że do pojęć zbieżnych do sztucznej inteligencji należałoby zaliczyć pojęcie robota. Można go bowiem zdefiniować jako maszynę, która składa się z czujników posiadających możliwość wyczuwania środowiska, a także elementów wykonawczych, czyli tych, które oddziałują na środowisko. Co istotne, takie maszyny mogą zostać zaprogramowane do wykonywania działań o charakterze sekwencyjnym¹². Dzie-

⁸ Ibidem.

⁹ M. Rojszczak, *Prawne aspekty systemów sztucznej inteligencji – zarys problemu*, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, Warszawa 2019, s. 1–3.

¹⁰ Ibidem, s. 3.

¹¹ M. Świerzyński, Z. Więckowski, *Sztuczna inteligencja w prawie międzynarodowym. Rekomendacje wybranych rozwiązań*, Warszawa 2021, s. 43.

¹² Ibidem, s. 41–42.

dzina robotyki zajmuje się więc budowaniem i programowaniem robotów tak, żeby mogły pracować w warunkach jak najbardziej złożonych i realnych. Bardziej techniczna definicja robota wyróżnia ten twór jako urządzenie, które składa się z różnego rodzaju podzespołów: mechanicznych, elektronicznych i elektrycznych i dodatkowo posiada zdolność do podejmowania nierzadko skomplikowanych decyzji, które opierają się na algorytmach sztucznej inteligencji¹³. Cechy, które wyróżniają fizyczną sztuczną inteligencję, czyli roboty, to przede wszystkim możliwość zdobywania autonomii przy pomocy czujników, albo wymiany danych z otaczającym światem, a zatem zaawansowana analiza danych, posiadanie zdolności do samokształcenia opartego na zdobytym doświadczeniu i danych, istnienie choć minimalnej formy fizycznej, umiejętność dostosowywania swoich zachowań oraz działań do otoczenia, a ponadto brak biologicznych funkcji życiowych¹⁴. Zgodnie z wytycznymi Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej (ang. *International Organization for Standardization; International Standards Organization – ISO*) mianem robota określa się mechanizm, który można uruchomić, programować w przynajmniej dwóch osiach, posiadający stopień autonomii i umiejętność poruszania się w swoim otoczeniu, a to wszystko czyni, aby wykonać zamierzone zadania¹⁵. Zatem roboty można odróżnić od zwykłych maszyn poprzez fakt posiadania przez te pierwsze pewnego stopnia swobody oraz minimalnego stopnia autonomii.

W kontekście sztucznej inteligencji należy również zwrócić uwagę na biometrię, czyli naukę zajmującą się identyfikowaniem i weryfikowaniem tożsamości osób, wykorzystując jako podstawę posiadane cechy fizyczne, fizjologiczne, a także behawioralne jednostki. W procesie tym wykorzystywane są cechy o charakterze osobniczym, a zatem będące unikatowymi, trwałymi, mierzalnymi. Jako przykłady można przytoczyć m.in. działania dotyczące skanowania i rozpoznawania twarzy, skanowania siatkówki oka, pobierania odcisku palca z wykorzystaniem skanera¹⁶. Działania te rozpowszechniły się w życiu codziennym, bowiem mamy do czynienia z cyfryzacją procesów dotyczących wnioskowania o nowe dokumenty lub bardziej banalną kwestią, jaką jest korzystanie ze smartfonów, tabletów z wykorzystaniem naszych danych biometrycznych, np. odblokowywanie ekranu przy pomocy skanowania odcisku palca. Związana z biometrią jest również kontrola przestrzeni publicznej w postaci kamer monitorujących zachowania ludzi. Potrzeba działań prewencyjnych oraz ochrona bezpieczeństwa publicznego stały się w tym kontekście również codziennością przechodniów, kierowców, użytkowników przestrzeni publicznych.

¹³ A. Krasuski, *Leksykon prawa...*, s. 103.

¹⁴ P. Księżak, S. Wojtczak, *Prawa Asimova, czyli science fiction jako fundament nowego prawa cywilnego*, „Forum Prawnicze” 2020, nr 4, s. 59.

¹⁵ ISO No. 8373 (2.6).

¹⁶ B. Stępień-Zalucka, *Konwencyjne prawo do prywatności a działania algorytmów weryfikujących preferencje wyborcze z twarzy*, [w:] D. Jagiełło, S. Kurs, F. Parente (red.), *Wpływ informatyzacji za system prawa*, Warszawa 2021, s. 182–183.

Ramy etyczne sztucznej inteligencji

Definiowanie sztucznej inteligencji odbywa się głównie w badaniach prowadzonych w dziedzinach informatyki, filozofii, prawa czy też politologii. W związku z tym, że AI jest w stanie podejmować własne decyzje w rzeczywistym czasie, to możliwe jest, żeby stała się zupełnie autonomicznym bytem. Taki sztuczny, syntetyczny twór, który kieruje się własnymi wartościami, może bowiem w złożonych procesach analizy podejmować swoje decyzje – niekoniecznie zgodne z ludzką interpretacją¹⁷. Wartości te natomiast mogą być zupełnie rozbieżne z człowieczą aksjologią, społeczeństwem demokratycznym, praworządnością.

Jako że jednym w największych zagrożeń, jakie niesie za sobą sztuczna inteligencja, jest naruszanie prywatności jednostki, inaczej prawa do prywatności, to kluczową kwestią jest ocena AI z perspektywy moralności, etyczności. Po pierwsze, sztuczna inteligencja, aby stać się jak najbardziej sprawna, wszechstronna, wytrenowana, wyedukowana, potrzebuje setek tysięcy danych, tzw. *big data*. Dane te są bezpośrednio związane z różnorodną działalnością człowieka i stanowią niejako paliwo dla rozwoju i możliwości funkcjonowania AI¹⁸. Wykorzystywanie sztucznej inteligencji „nasila i wykładniczo zwielokrotnia istniejące tendencje do nadmiernego gromadzenia danych i wykorzystywania ich do niezamierzonych celów, o których użytkownicy nie zostali poinformowani w momencie ich gromadzenia”¹⁹. Przykładami wykorzystywania tych danych mogą być m.in. analiza obrazu z kamer umieszczonych w laptopach, telefonach lub na ulicach miast, w tym liczne dane dotyczące ruchów użytkowników. Oznacza to, że dogłębnej analizie poddawany jest głos, mimika, a nawet sposób poruszania myszką od komputera. Algorytmy są w stanie analizować tzw. mikroślady, które przez ludzi nie są dostrzegalne, a zatem np. wyciąganie wniosków osobowościowych w oparciu o analizę zdjęcia²⁰. Ponadto sztuczna inteligencja wykorzystywana jest w socjotechnice – staje się wtedy narzędziem oddziałującym na zachowania ludzkie i jest w stanie zmienić zachowania niepożądane na te pożądane, czyli np. na zgodne z prawem²¹. Taka działalność odziera człowieka z prawa do prywatności oraz w sposób permanentny kontro-

¹⁷ A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, Warszawa 2018, s. 5.

¹⁸ M. Pszczyński, *Konstytucyjne wartości u progu ery sztucznej inteligencji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5, s. 516.

¹⁹ C. Ratti, D. Helbing, *The hidden danger of big data*, [w:] D. Helbing (red.), *Towards digital enlightenment. Essays on the dark and light side of the digital revolution*, Cham 2019, s. 22.

²⁰ M. Kosinski, Y. Wang, *Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2018, vol. 114(2), s. 246–257.

²¹ A. Kaplan, *Artificial intelligence, social media and fake news: is this the end of democracy?*, [w:] A. Gul, Y. Erturk, P. Elmer (red.), *Digital transformation in media and society*, Istambul 2020, s. 153.

luje jego zachowania. W konsekwencji tak szerokie wykorzystywanie danych przy jednoczesnym odrzuceniu najbardziej fundamentalnych praw i wolności człowieka prowadzić może do dyskryminowania, rasizmu, segregowania ludzi ze względu na rasę w przypadku dostępu do dóbr ekonomicznych. Przykładem naruszeń praw człowieka jest szpiegostwo dokonywane przez władze administracyjne Holandii na mieszkańcach ubogich dzielnic miast przy wykorzystaniu systemu SyRI²². Tak głęboka ingerencja oraz możliwość kierowanie zachowaniem ludzi zdecydowanie godzi w najbardziej fundamentalną wartość, jaką jest godność ludzka i wynikające z niej prawo do prywatności.

Nowe technologie, poza przede wszystkim godzeniem w ludzką godność, mogą również oddziaływać na poziom demokracji i praworządności w państwie. Przeprowadzone badania wskazują, że negatywny wpływ mediów społecznościowych, które w dużej mierze oparte są na działalności AI, często doprowadza do niepożądanych zachowań ze strony ich użytkowników. Jako przejaw takich czynności można podać chociażby otrzymywanie personalizowanych wiadomości politycznych, manipulowanie komunikatami oraz reklamami, podawanie nieprawdziwych informacji – te wszystkie czynniki mają wpływ na m.in. wybory polityczne internautów. Jako przykład można podać referendum w sprawie tzw. brexitu w Wielkiej Brytanii czy kampanię prezydencką w Stanach Zjednoczonych w 2016 r.²³ W ten sposób algorytmy są w stanie nie tylko pogwałcić ludzką godność, ale również naruszyć demokratyczne standardy i podważyć instytucje oraz wartości związane z praworządnością.

Przeprowadzane przez sztuczną inteligencję analizy danych, m.in. dotyczących problematyki ochrony zdrowia, co niewątpliwie jest pomocne w lepszej organizacji systemu zdrowia, w tym stawiania diagnoz i doboru leczenia, w konsekwencji są w stanie wywołać negatywne skutki. Wnioski z takiej analizy mogą zostać bowiem wykorzystane na rzecz systemu ubezpieczeń społecznych oraz wielkich korporacji związanych z dziedziną ubezpieczeń prywatnych do ocen ryzyka chorób czy wypadków i następnie prowadzić do podnoszenia składek lub wręcz wykluczenia z systemu zdrowotnego²⁴. Wykorzystywanie danych bez etycznych oraz niewystarczających prawnych ram, przy jednoczesnym automatycznym podejmowaniu decyzji, pozbawione uzasadnienia lub wytłumaczenia, może prowadzić do głębokich i poważnych ingerencji w prawa człowieka.

W ocenie Lyrica Kapplana i Karla Manheima sposób funkcjonowania sztucznej inteligencji podważa podstawy systemu demokracji, czyli wartości, takie jak równość, sprawiedliwość procesu sądowego, wolność gospodarczą. Jest to spowodowane przede wszystkim problemami z transparentnością dzia-

²² M. Pszczyński, op. cit., s. 517.

²³ <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (data dostępu: 30.09.2024).

²⁴ M. Pszczyński, op. cit., s. 519.

łania AI oraz odpowiedzialnością i realizacją wartości sprawiedliwości ze strony komputerów, maszyn czy robotów²⁵. Sztuczna inteligencja, ingerując w ludzką godność, zakaz dyskryminacji, wolność słowa, równość itp., wymaga ze strony państwa położenia znacznego nacisku na zbudowanie transparentnego systemu rozwiązań prawnych związanych z działalnością opartą na AI.

Sztuczna inteligencja a osobowość prawna

Innym poważnym problemem podnoszonym w doktrynie jest podmiotowość prawna sztucznej inteligencji²⁶, stanowiąc problem nie tylko natury *stricte* prawnej, lecz również etycznej. W doktrynie zwracana jest bowiem uwaga na nierozstrzygnięty problem relacji pomiędzy umysłem a mózgiem. Pierwsze pojęcie dotyczy zarówno ludzi, jak również sztucznej inteligencji, natomiast drugie jedynie istot żywych w rozumieniu biologicznym. Pojawia się pytanie, czy AI spełnia kryteria pozwalające uznać system sztucznej inteligencji za pewien rodzaj istoty rozumnej i świadomej swojego istnienia, a zatem podobnej do człowieka – osoby fizycznej w rozumieniu prawa²⁷. W ramach prawnych przemyśleń i analiz nie sposób jako punktu wyjścia nie obrać właśnie aspektów etycznych.

W perspektywie rozważań prawnych szczególnie interesująca jest kwestia podmiotowości prawnej sztucznej inteligencji, następnie jej praw, wolności i obowiązków. W niektórych opracowaniach podawane jest pojęcie tzw. osobowości elektronicznej AI. Michał Ziemiński uważa, że „docelowo roboty powinny uzyskiwać status możliwie najbliższy osobie fizycznej, (...) kwestią wtórną jest natomiast, czy status ten powinien być podkategorią osobowości fizycznej czy instytucją *sui generis*”²⁸. Samir Chopra i Laurence F. White przyznanie sztucznej inteligencji osobowości elektronicznej uzależniają od następujących warunków: posiadania zdolności intelektualnej i możliwości działań racjonalnych; przejawiania zdolności rozumienia oraz przestrzegania przepisów prawnych; podlegania odpowiedzialności prawnej; posiadania zdolności kontraktowej, posługiwania się zdolnością kontrolowania środków oraz posiadania własności²⁹. W doktrynie istnieje wiele opinii, które aprobują nadanie sztucznej in-

²⁵ K. Manheim, L. Kaplan, *Artificial intelligence: risks to privacy and democracy*, „The Yale Journal Of Law and Technology” 2019, vol. 21, s. 121.

²⁶ T. Pietrzykowski, *Ludzkie, niezbyt ludzkie. Esej o podmiotowości prawnej i wyzwaniach XXI wieku*, Katowice 2016, s. 91.

²⁷ M. Rojszczak, op. cit., s. 3.

²⁸ Zob. M. Ziemiński, *Osoba elektroniczna posiadająca osobowość elektroniczną*, „In Gremio” 2017, nr 1, s. 28 i nast.

²⁹ Cyt. za: S. Chopra, L.F. White – zob. M. Janowska, *Podmiotowość prawna sztucznej inteligencji*, [w:] A. Bielska-Brodziak (red.), *O czym mówią prawnicy mówiąc o podmiotowości*, Katowice 2015, s. 188

teligencji osobowości prawnej³⁰. Nie brak jednak sceptycyzmu w kwestiach tak otwartego podejścia do podmiotowości prawnej sztucznej inteligencji. Rob van den Hoven van Genderen kwestionuje jakąkolwiek opcję nadania AI osobowości prawnej, bez względu na podobieństwa czy to do osób fizycznych, czy prawnych, czy uznania jakichkolwiek form pośrednich. Kwestie podmiotowości prawnej upatruje w stworzeniu systemu, który w charakterze incydentalnym będzie reprezentował autonomiczne roboty czy maszyny³¹. Z kolei Marlena Janowska uważa, że „rozważania nad podmiotowością agentów powinna rozpocząć analiza przypadków, w których uczynienie ich posiadaczami praw i obowiązków rzeczywiście usprawnia obrót gospodarczy, rozwiązuje problemy natury prawnej lub techniczne, albo niesie za sobą inne korzyści prawne i gospodarcze (...) wieloaspektowość problematyki sprawia, że trudno dostrzec konkretne przypadki, w których przyznanie agentom podmiotowości prawnej lub uznanie ich za podmioty prawa na potrzeby zaistniałej sytuacji byłoby celowe”³².

Odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone przez działalność opartą na systemie sztucznej inteligencji

Szeroka skala działalności sztucznej inteligencji jest związana z wysokim ryzykiem naruszeń praw i wolności człowieka, a prawdopodobne naruszenia to w konsekwencji powstanie materialnych lub niematerialnych szkód. Powstaje zatem problematyka odpowiedzialności za szkody, za które sztuczna inteligencja nie jest w stanie sama ponieść odpowiedzialności³³. Naruszenia mogą dotyczyć dyskryminacji, kradzieży tożsamości, oszustw dotyczących tożsamości, strat finansowych, naruszeń dobrego imienia, naruszeń poufności danych osobowych chronionych tajemnicą zawodową, szkody gospodarczej, naruszeń przetwarzania danych RODO, prawa do prywatności, prawa do życia prywatnego. Cyberprzestępczość i bezpieczeństwo w sieci są ściśle związane z szerokimi możliwościami, jakie daje AI. Rozwój systemów sieciowych w dobie sztucznej inteligencji to ryzyko pojawienia się niewłaściwego wykorzystania technologii informacyjnej, m.in. liczne zagrożenia związane z naruszeniem prywatności, dostęp do danych osobowych, *spamming*, *phishing*, kradzież tożsamości, oszustwa i fałszerstwa komputerowe, *hacking*, szpiegostwo i sabotaż

³⁰ Szerzej: K. Biczysko-Pudelko, D. Szostek, *Koncepcje dotyczące osobowości prawnej robotów – zagadnienia wybrane*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2019, nr 2, s. 13–15.

³¹ R. van den Hoven van Genderen, *Robot law, a necessity or legal science fiction? Machine medical ethics and what about the law?*, [http://www.switchlegal.nl/robot-law-a-necessity-or-legal-science-\(ction-machine-medical-ethics-and-what-about-the-law/](http://www.switchlegal.nl/robot-law-a-necessity-or-legal-science-(ction-machine-medical-ethics-and-what-about-the-law/) (data dostępu: 7.10.2024).

³² M. Janowska, op. cit., s. 191–192.

³³ A. Krasuski, *Leksykon prawa...*, s. 119.

komputerowy, *stalking*³⁴. Powyższe ma również ogromne znaczenie w dobie coraz większej cyfryzacji krajowej administracji, orzekania sądów, prowadzenia elektronicznych postępowań³⁵. Wdrażanie sztucznej inteligencji rodzi poważne konsekwencje dla gospodarek krajowych oraz rynków pracy³⁶. Problematyka prawna sztucznej inteligencji dotyczy również kwestii zastosowania AI w medycynie³⁷.

Precyzyjnie określone ramy odpowiedzialności cywilnej za ewentualne wyrządzone przez wykorzystanie sztucznej inteligencji szkody, jest kwestią kluczową. Właściwe określenie ram odpowiedzialności jest istotne przede wszystkim z punktu widzenia osób potencjalnie poszkodowanych działalnością AI (osób fizycznych, jak również prawnych), ale także przedsiębiorców, którzy wdrażają systemy oparte na sztucznej inteligencji w swojej działalności. System odpowiedzialności cywilnej za szkody powinien być wyważony w ten sposób, żeby nie był ani zbyt konserwatywnym, ani liberalnym. W pierwszym przypadku konsekwencją tak ujętej odpowiedzialności może być ograniczenie potencjału rozwojowego AI. Natomiast ujęcie zbyt pobłażliwe może doprowadzić do reakcji społecznych związanych z niepokojem, niepewnością, utratą zaufania czy niechęcią w stosunku do nowych technologii. Uzależnienie odpowiedzialności cywilnej za szkody oparte o skutki przeprowadzanych analiz ryzyka określonego systemu AI wydaje się być najbardziej trafnym działaniem. Ze względu na różnorodność systemów sztucznej inteligencji przyjęcie ujednoliconego, ogólnego systemu odpowiedzialności byłoby niewłaściwe.

³⁴ Szerzej K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Karpiuk, *Prawo nowych technologii. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2015, s. 351 i nast.

³⁵ Zob. A. Zalesińska, *Doręczenie elektroniczne w postępowaniu cywilnym*, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Prawo nowych technologii. Księga z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, Warszawa 2022; Ł. Goździaszek, *Elektroniczne postępowanie upominawcze – doświadczenia i przyszłość*, [w:] J. Gołaczyński (red.), op. cit.; J. Studzińska, *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego – elektroniczne akta komornicze. Postulat czy rzeczywistość?*, [w:] J. Gołaczyński (red.), op. cit.; M. Jabłoński, *Nowoczesne technologie sztucznej inteligencji a konstytucyjne prawo do sądu*, [w:] J. Gołaczyński (red.), op. cit.

³⁶ J. Męcina, *Od cyfryzacji i robotyzacji do sztucznej inteligencji – wyzwania dla gospodarki i rynku pracy*, Warszawa 2023, s. 29.

³⁷ „Ogromne zmiany związane z obecnością AI w medycynie prawdopodobnie nastąpią najszybciej poza USA, a pionierską rolę odegrają tu przede wszystkim Indie i Chiny (...). Na każdy milion ludzi w Chinach przypada tylko 20 okulistów, co obrazuje ogólny krajowy trend: liczba różnych specjalistów przypadająca na całą populację stanowi mniej więcej jedną trzecią tego, co mamy w USA. W celu poprawy wydajności i dostępności opieki zdrowotnej Chiny korzystają z usług ponad 130 firm zajmujących się zastosowaniem AI w medycynie. Za tym wszystkim stoi potężne wsparcie. W 2018 r. chiński rząd ogłosił manifest, zgodnie z którym Chiny pragną zostać światowym liderem w dziedzinie AI – co można opisać jako chiński odpowiednik programu Apollo 11. Choć między Chinami a Stanami Zjednoczonymi istnieje potężna luka, ponieważ w Stanach jest zdecydowanie więcej specjalistów z doświadczeniem w dziedzinie AI, luka ta szybko znika (...) Obecnie Chiny zajmują drugie miejsce po USA, jeśli chodzi o wnioski patentowe i prywatne inwestycje związane z AI” – zob. E. Topol, *Medycyna głęboka. Jak sztuczna inteligencja może przywrócić opiece zdrowotnej ludzką twarz*, Warszawa 2021, s. 263–264.

Do niedawna w kwestii ryzyka prawnego naruszeń wolności i praw człowieka przez sztuczną inteligencję zastosowanie miały niektóre istniejące już regulacje prawne z zakresu prawa krajowego, jak również prawa międzynarodowego. Przede wszystkim można w tym miejscu przywołać przepisy z zakresu ochrony praw człowieka, ochrony konsumentów, ochrony danych osobowych, przepisy dotyczące własności intelektualnej, regulacje dotyczące odpowiedzialności cywilnej oraz prawa konkurencji. Ramy prawne w tym zakresie były jednak niewystarczające i nieskierowane bezpośrednio do spektrum zagadnień z zakresu AI. Sztuczna inteligencja oraz odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez AI wymagały ustanowienia osobnego, odpowiedniego reżimu prawnego. Biorąc pod uwagę potrzebę unifikacji prawa w materii AI w związku z ryzykiem powstania szkód wyrządzanych przez systemy autonomiczne, wypracowanie norm prawnych w tym zakresie było tylko kwestią czasu. Największe doświadczenie w dziedzinie sztucznej inteligencji przypadało Unii Europejskiej, OECD, Radzie Europy i UNESCO³⁸. Przełomowym w tej materii momentem było przejście 20 października 2020 r. przez Parlament Europejski rezolucji, zawierającej rekomendacje dla Komisji Europejskiej w sprawie utworzenia specjalnego systemu odpowiedzialności cywilnej za działalność sztucznej inteligencji³⁹. W dniu 21 kwietnia 2021 r. ogłoszono projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiający zharmonizowany system przepisów dotyczących sztucznej inteligencji⁴⁰.

³⁸ M.in. komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Sztuczna inteligencja dla Europy z dnia 25 kwietnia 2018 r.; rekomendacje Rady OECD w sprawie sztucznej inteligencji z dnia 22 maja 2019 r.; tzw. biała księga *Sztuczna inteligencja – europejskie podejście do doskonałości i zaufania* z dnia 19 lutego 2020 r.; rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. z zaleceniami dla Komisji Europejskiej w sprawie systemu odpowiedzialności cywilnej za sztuczną inteligencję; projekt wytycznych (*Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*) przyjętych podczas 41. Sesji Zgromadzenia Ogólnego UNESCO w listopadzie 2021 r.; raport z dnia 23 września 2020 r. *Ad hoc Committee on Artificial Intelligence* powołanej przez Komitet Ministrów Rady Europy; M. Świerzyński, Z. Więckowski, *Sztuczna inteligencja w prawie międzynarodowym. Rekomendacje wybranych rozwiązań*, Warszawa 2021, s. 36–39.

³⁹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. z zaleceniami dla Komisji w sprawie systemu odpowiedzialności cywilnej za sztuczną inteligencję (2020/2014(INL)), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52020IP0276n> (data dostępu: 12.10.2024).

⁴⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji) i zmieniające niektóre akty ustawodawcze Unii, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206> (data dostępu: 14.10.2024).

Przełom w regulacjach prawnych

Złożona problematyka dotycząca coraz silniej wkraczającej w ludzką codzienność sztucznej inteligencji, a co za tym idzie – stale zwiększające się ryzyko wystąpienia naruszeń w fundamentalnych wartościach, jakimi są prawa człowieka, demokracja, praworządność, przyspieszyły prace nad utworzeniem systemu regulacji, traktującego o możliwie najszerszym spektrum zagadnień dotyczących AI. W konsekwencji 1 sierpnia 2024 r. weszło w życie rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji⁴¹.

Sztuczna inteligencja doczekała się legalnej definicji, która została określona jako „system maszynowy, który został zaprojektowany do działania z różnym poziomem autonomii po jego wdrożeniu oraz który może wykazywać zdolność adaptacji po jego wdrożeniu, a także który – na potrzeby wyraźnych lub dorozumianych celów – wnioskuje, jak generować na podstawie otrzymanych danych wejściowych wyniki, takie jak predykcje, treści, zalecenia lub decyzje, które mogą wpływać na środowisko fizyczne lub wirtualne”. W rozporządzeniu znalazły się legalne definicje wielu niezbędnych pojęć związanych z systemami sztucznej inteligencji, m.in. dostawca, podmiot stosujący, ryzyko, dane testowe, dane biometryczne, identyfikacja i weryfikacja biometryczna, dane osobowe, dane nieosobowe, wrażliwe dane operacyjne, system rozpoznawania emocji, system kategoryzacji biometrycznej, ryzyko systemowe i wiele innych; łącznie aż 68 pojęć zyskało swoje odniesienie prawne. Zdefiniowanie w rozporządzeniu tak szerokiego wachlarza kluczowych aspektów z zakresu sztucznej inteligencji było zabiegiem koniecznym i zasługującym na aprobatę, ponieważ stworzyło fundamenty dla prawnego funkcjonowania systemu AI. Katalogu tych pojęć zdecydowanie nie można nazwać enumeratywnym ze względu na ciągły postęp technologiczny. Z pewnością pojęcia te będą wymagały poszerzenia, modyfikacji, zmian, a może i zastąpienia. Istotna będzie czujność organów międzynarodowych i państwowych w śledzeniu zmian technicznych, informatycznych w dziedzinie sztucznej inteligencji, tak aby dostosowywać ramy prawne do trwającej rewolucji przemysłowej. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego przede wszystkim określa klasyfikację systemów AI, w tym ponadto systemy AI wysokiego ryzyka. W przepisach zawarto również wymogi dotyczące systemów sztucznej inteligencji, sposobów zarządzania

⁴¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689> (data dostępu: 10.10.2024).

ryzykiem i danymi, dokonywania dokumentacji technicznej, przejrzystości oraz udostępniania informacji, prowadzenia dokumentacji i automatycznego generowania rejestrów zdarzeń. Rozporządzenie jest aktem prawnym jak najbardziej kompletnym i dostosowanym na ten moment rozwoju technologicznego i zaawansowania sztucznej inteligencji, co nie zmienia faktu, że w kolejnych miesiącach, za sprawą rozwoju systemów AI, może utracić swoją aktualność, co doprowadzi do powstania luk prawnych czy przeterminowania niektórych postanowień. Zdecydowanie na aprobatę zasługuje kwestia podkreślenia w dokumencie Parlamentu Europejskiego, że obowiązek nadzoru sztucznej inteligencji spoczywa w każdym przypadku na człowieku, a zatem nie na agencji, maszynie czy robocie. To bardzo istotna kwestia mająca wpływ na ponoszenie odpowiedzialności i możliwość naprawy powstałej szkody. Co więcej, rozporządzenie nakłada na podmioty dostarczające systemy AI liczne obowiązki związane z działaniami naprawczymi oraz współpracą z organami. Należy podkreślić, że cały system sztucznej inteligencji wysokiego ryzyka w rzeczowej regulacji prawnej został oparty na trzech fundamentalnych wymogach: dokładności, solidności i cyberbezpieczeństwa. Istotnie podkreśla się bowiem, że „systemy AI wysokiego ryzyka muszą być możliwie jak najodporniejsze na błędy, usterki lub niespójności, które mogą wystąpić w systemie lub w środowisku, w którym działa system, w szczególności w wyniku interakcji z osobami fizycznymi lub innymi systemami. W tym zakresie podejmuje się środki techniczne i organizacyjne”⁴².

Obok rozbudowanych prac nad obowiązującym już systemem regulacji prawnych sztucznej inteligencji w ramach Unii Europejskiej, równolegle trwały prace nad konwencją Rady Europy w sprawie sztucznej inteligencji, co doprowadziło do podpisania 5 września 2024 r. przez wiceprzewodniczącą Komisji Europejskiej w imieniu Unii Europejskiej konwencji ramowej Rady Europy o sztucznej inteligencji i prawach człowieka, demokracji i praworządności⁴³. Postanowienia konwencji są w pełni zgodne z prawem unijnym. Choć dokument nie jest tak obszerny i dokładny, jak rozporządzenie Unii Europejskiej, to jego postanowienia pokrywają się z unijnymi zarówno w kwestiach definiowania sztucznej inteligencji, jak również oceny ryzyka, wymogów zabezpieczeń, dokumentacji i odpowiedzialności za potencjalne szkody⁴⁴.

Odpowiedzią na rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689⁴⁵ będzie polska ustawa o systemach sztucznej inteligencji. Celem

⁴² Ibidem.

⁴³ Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, <https://rm.coe.int/1680afae3c> (data dostępu: 10.10.2024).

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828

przygotowanego w tej materii projektu ustawy⁴⁶ jest wprowadzenie do krajowego porządku prawnego regulacji służących stosowaniu wspomnianego rozporządzenia. O ile słuszność wprowadzenia przepisów dotyczących sztucznej inteligencji nie budzi wątpliwości (są one niezbędne dla prawnej regulacji funkcjonowania AI w ludzkiej rzeczywistości), o tyle wybrane kwestie szczegółowe potrzebują większej uważności. Zmiany w obowiązującym stanie prawnym powinny dotyczyć przede wszystkim wskazania przez ustawodawcę właściwych organów krajowych, które będą pełniły funkcje z zakresu nadzoru rynku, a także opracowania i stosowania procedur oceniających zgodność systemów AI oraz ich stałe monitorowanie. W Polsce nie istnieje organ spełniający wszystkie wymogi, które zostały określone w unijnym rozporządzeniu. W związku z tym konieczne będzie powołanie nowej instytucji zapewniającej wysoki poziom koordynacji nadzoru systemów sztucznej inteligencji na rynku. Istotną kwestią jest udzielenie wspomnianemu organowi odpowiedniego wsparcia eksperckiego w wyspecjalizowanej dziedzinie AI.

Kolejną uwagą *de lege ferenda* jest potrzeba opracowania przepisów umożliwiających nakładanie kar finansowych o charakterze administracyjnym za naruszenia przepisów unijnego rozporządzenia. Ustawodawca powinien określić enumeratywnie przypadki, kiedy właściwy organ może nałożyć stosowną karę (w drodze decyzji) na przedsiębiorcę, który wprowadza do obrotu np. systemy AI wysokiego ryzyka bez odpowiednich zabezpieczeń. Problematyczny w obecnym stanie prawnym jest brak procedur umożliwiających wyegzekwowanie zakazu stosowania takich systemów sztucznej inteligencji spełniających znamiona zakazanych praktyk. Możliwość egzekwowania przepisów prawa, w tym złożenia skargi na naruszenie regulacji dotyczących zakazanych praktyk, jest uzależniona od unormowania dedykowanych w tym zakresie procedur. Kluczową kwestią jest chociażby określenie trybu zgłaszania tzw. poważnych incydentów, czyli śmierci osoby lub poważnego uszczerbku na zdrowiu, poważnego i nieodwracalnego zakłócenia w zarządzaniu infrastrukturą krytyczną, naruszenia obowiązków przewidzianych w prawie UE, których celem jest ochrona praw podstawowych, poważnej szkody na mieniu lub dla środowiska⁴⁷. Ustawodawca powinien określić organ, przed którym postępowanie będzie się toczyło oraz ilu instancyjny on będzie. Systemy AI, z uwagi na początkowy etap ich rozwoju, do tej pory nie zostały objęte w sposób kompleksowy odpowiednim obszarem nadzoru.

W konkluzji wprowadzenie odpowiadających systemom sztucznej inteligencji regulacji przez polskiego ustawodawcę wywoła pozytywny wpływ przede

(akt w sprawie sztucznej inteligencji), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689> (data dostępu: 18.02.2025).

⁴⁶ Projekt ustawy o systemach sztucznej inteligencji (UC71), <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390551/katalog/13087901> (data dostępu: 14.02.2025).

⁴⁷ Art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689.

wszystkim w kwestii bezpieczeństwa kluczowych wartości, wolności i praw człowieka, demokracji, jak również będzie miało pozytywny wpływ na wspieranie innowacyjności i rynku pracy. Nowe regulacje doprowadzą do powstawania nowych firm oraz będą skutkowały modernizacją przedsiębiorstw o przestarzałym podejściu do rynku. Co więcej, powołanie nowego organu nadzoru wraz z wyspecjalizowanymi urzędnikami sprawi, że Polska zyska na arenie międzynarodowej ekspertów w dziedzinie sztucznej inteligencji, a także stanie się partnerem do rozmów międzynarodowych w tej dziedzinie.

Podsumowanie

Problematyka etyczna i prawna sztucznej inteligencji to nie jedynie kwestie prawnego określenia pojęć, takich jak system sztucznej inteligencji, agent, robot, nadanie osobowości prawnej AI czy uregulowania systemu odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez działalność opartą na systemach sztucznej inteligencji. Sztuczna inteligencja może funkcjonować w różnego rodzaju automatach, maszynach, robotach, komputerach, pojazdach, jak również w innych fizycznie oznaczonych rzeczach, znajdujących się w określonym miejscu, co daje możliwość powiązania AI z prawem właściwym dla konkretnego terytorium. Rozproszenie systemów teleinformatycznych i postępująca globalizacja, wykorzystywanie danych z różnych regionów świata, utrudniające określenie konkretnego miejsca czy właściwego prawa, obciąża organizacje międzynarodowe do regulowania i wdrażania kwestii etycznych i prawnych związanych z działalnością sztucznej inteligencji. W tym zakresie państwa pozostają zobowiązane do tworzenia takich regulacji prawnych, które będą zgodne z obowiązującymi systemami międzynarodowymi. W przeciwnym razie problemy związane z prawem podatkowym, odpowiedzialnością za szkody, prawami konsumenckimi, konkurencją, cyberbezpieczeństwem, przepływem danych, w tym danych osobowych, prawa autorskie, patentowe, prawa człowieka, demokracja i praworządność będą narażone na daleko idące niebezpieczeństwa z uwagi na stały, niemożliwy do zahamowania proces rozwoju sztucznej inteligencji. W tej kwestii ustawodawstwo powinno nieustannie weryfikować potencjalne zagrożenia związane z ryzykiem działalności systemów sztucznej inteligencji.

Obowiązujące przepisy międzynarodowe dotyczące szerokiego spektrum zagadnień związanych ze sztuczną inteligencją czynią zadość podnoszonym w doktrynie wątpliwościom etycznym i prawnym, w szczególności w materii bezpieczeństwa, przejrzystości systemów AI oraz ich relacji z kluczowymi wartościami, jakimi są prawa i wolności człowieka, demokracja, praworządność. W konsekwencji wejścia w życie nowej unijnej regulacji państwa członkowskie Unii Europejskiej są zobowiązane do wprowadzenia do krajowych porządków

prawnych stosownych, dedykowanych regulacji. Nowe przepisy, w tym polski projekt ustawy o systemach sztucznej inteligencji, powinny zmierzać do poprawy funkcjonowania wewnętrznych rynków oraz ustanowienia jednolitych ram prawnych, co w szczególności odnosi się do szeroko pojętego rozwoju, możliwości wprowadzania do obrotu, a następnie wykorzystywania systemów AI zgodnie z zasadami i wartościami UE. Działaniom powinna przyświecać idea praw człowieka i upowszechniania zasady godnej zaufania sztucznej inteligencji. Ponadto równie istotną kwestią jest upowszechnianie ochrony demokracji, praworządności, ochrony środowiska oraz ochrony przed wszelkimi negatywnymi skutkami, jakie niesie za sobą co raz większe wkraczanie sztucznej inteligencji w ludzkie życie. Nie należy również zapominać o potrzebie wspierania innowacji, która powinna zostać uwzględniona przy tworzeniu regulacji mających na celu implementację unijnego rozporządzenia. Chodzi bowiem o wsparcie w tworzeniu i finansowaniu projektów innowacyjnych przedsiębiorstw, poszukiwanie źródeł finansowania innowacji w kraju oraz za granicą, promowanie nowych technologii w różnych obszarach życia, zachęcanie do współpracy oraz zaszczerpicie w społeczeństwie kultury innowacyjności i otwartości na zmiany i nowe rozwiązania.

Nieskrępowane i szerokie wprowadzanie do ludzkiej codzienności nowych technologii stwarzałoby wysokie ryzyko naruszania fundamentalnych wartości. Rok 2024 stał się przełomowy w kwestii materii sztucznej inteligencji, bowiem wprowadzenie nowatorskich ram prawnych dla AI, która jeszcze do niedawna nie była objęta żadnymi odpowiednimi przepisami, zapewniło ochronę kluczowych wartości. Natomiast jaki jest stopień tej ochrony, będzie możliwe do oceny dopiero w przypadku pojawienia się nowych orzeczeń sądów i trybunałów w tym zakresie. Niewątpliwie sztuczna inteligencja coraz mocniej wkracza do naszego życia i niekoniecznie jesteśmy w stanie sami zdecydować, na ile pozwolimy jej rozgościć się w naszej codzienności lub – w wersji pesymistycznej – zawładnąć naszą rzeczywistością.

Wykaz literatury

- Biczysko-Pudelko K., Szostek D., *Koncepcje dotyczące osobowości prawnej robotów – zagadnienia wybrane*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2019, nr 2.
- Chałubińska-Jentkiewicz K., Karpiuk M., *Prawo nowych technologii, wybrane zagadnienia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Chłopecki, *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Ciechosz P., *Systemy uczące się*, Wyd. Naukowo-Techniczne, Warszawa 2000.
- Gorzkowska K. M., *Odpowiedzialność za działania sztucznej inteligencji*, [w:] A. Kidyba, A. Olejniczak (red.), *Nowoczesne technologie – szansa czy zagrożenie dla funkcjonowania przedsiębiorców w obrocie prawnym i postępowaniach sądowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.

- Goździaszek Ł., *Elektroniczne postępowanie upominawcze – doświadczenia i przyszłość*, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Prawo nowych technologii. Księga z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Hoven van Genderen R., *Robot law, a necessity or legal science fiction? Machine medical ethics and what about the law?*, <http://www.switchlegal.nl/robot-law-a-necessity-or-legal-science-fiction-machine-medical-ethics-and-what-about-the-law/>.
- Jabłoński M., *Nowoczesne technologie sztucznej inteligencji a konstytucyjne prawo do sądu*, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Prawo nowych technologii. Księga z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Janowska M., *Podmiotowość prawna sztucznej inteligencji*, [w:] A. Bielska-Brodziak (red.), *O czym mówią prawnicy, mówiąc o podmiotowości*, Wyd. UŚ, Katowice 2015.
- Kaplan A., *Artificial intelligence, social media and fake news: is this the end of democracy?*, [w:] A. Gul, Y. Erturk, P. Elmer (red.), *Digital transformation in media and society*, Istanbul University Press, Istanbul 2020.
- Kosinski M., Wang Y., *Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2018, vol. 114(2).
- Krasuski A., *Leksykon prawa nowych technologii. 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Krasuski A., *Status prawny sztucznego agenta. Podstawy prawne zastosowania sztucznej inteligencji*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Książak P., Wojtczak S., *Prawa Asimova, czyli science fiction jako fundament nowego prawa cywilnego*, „Forum Prawnicze” 2020, nr 4.
- Manheim K., Kaplan L., *Artificial intelligence: risks to privacy and democracy*, „The Yale Journal of Law and Technology” 2019, vol. 21.
- Męcina J., *Od cyfryzacji i robotyzacji do sztucznej inteligencji – wyzwania dla gospodarki i rynku pracy*, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 2023.
- Pietrzykowski T., *Ludzkie, niezbyt ludzkie. Esej o podmiotowości prawnej i wyzwaniach XXI wieku*, Wyd. UŚ, Katowice 2016.
- Przegalińska A., Oksanowicz P., *Sztuczna inteligencja – nieludzka, arcyludzka*, Znak, Kraków 2020.
- Pszczyński M., *Konstytucyjne wartości u progu ery sztucznej inteligencji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5.
- Ratti C., Helbing D., *The hidden danger of big data*, [w:] D. Helbing (red.), *Towards digital enlightenment. Essays on the dark and light side of the digital revolution*, Springer, Cham 2019.
- Rojszczak M., *Prawne aspekty systemów sztucznej inteligencji – zarys problemu*, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Stępień-Żałucka B., *Konwencyjne prawo do prywatności a działania algorytmów weryfikujących preferencje wyborcze z twarzy*, [w:] D. Jagiełło, S. Kursa, F. Parente (red.), *Wpływ informatyzacji za system prawa*, Difin, Warszawa 2021.
- Studzińska J., *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego – elektroniczne akta komornicze. Postulat czy rzeczywistość?*, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Prawo nowych technologii. Księga z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Badań Problemów*

- Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Świerzyński M., Więckowski Z., *Sztuczna inteligencja w prawie międzynarodowym. Rekomendacje wybranych rozwiązań*, Difin, Warszawa 2021.
- Thomas H., *Learning spaces learning environments and displacement of learning*, „British Journal of Educational Technology” 2010, vol. 41(3).
- Topol E., *Medycyna głęboka. Jak sztuczna inteligencja może przywrócić opiece zdrowotnej ludzką twarz*, ITEM Publishing, Warszawa 2021.
- Zalesińska A., *Doręczenie elektroniczne w postępowaniu cywilnym*, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Prawo nowych technologii. Księga z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Ziemski M., *Osoba elektroniczna posiadająca osobowość elektroniczną*, „In Gremio” 2017, nr 1.

Summary

Quo vadis, artificial intelligence? Reflections on ethical and legal issues of AI

Keywords: human rights, artificial intelligence, democracy, safety, ethics.

Dynamically developing new technologies, especially artificial intelligence, have an increasingly greater impact on people's lives. This influence has many obvious advantages as well as disadvantages. The dangers posed by the fourth industrial revolution may directly lead to violations of human rights and freedoms, democracy and the rule of law, which are significantly protected by the most important international treaties and the Constitution of the Republic of Poland. The aim of the article is to discuss key issues regarding artificial intelligence and concepts related to it through the prism of potential dangers to broadly understood human rights and to assess the legal solutions introduced. The analysis of the recently introduced provisions in international law regarding the broad subject of AI – Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, made it possible to propose conclusions regarding the completeness of the regulations that entered into force this year. The *de lege lata* research allowed to conclude that the system of legal regulations regarding AI is visionary, coherent and raises fundamental issues for the discussed field. *De lege ferenda* comments concern primarily the need to remain cautious and the system to be open to constant progress in the field of artificial intelligence primarily in relation to liability for damages resulting from AI activities. Article presents areas in Polish legal order, requiring changes and accommodation to the EU regulation.